

ESKİŞEHİR'DEKİ PARKLARDA PEYZAJ ELEMANI OLARAK KULLANILAN BAZI BİTKİ TAKSONLARI: BOTANİK PARK ÖRNEĞİ

Gökhan Olgun^{1,a}, Onur Koyuncu^{2,b,*}

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye

²Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

*Corresponding Author:

E-mail: onurkoyuncu72@gmail.com

(Received 24th July 2022; accepted 06th August 2022)

a: ORCID 0000-0002-0364-6638, b: ORCID 0000-0002-0364-6638

ÖZET. Bu çalışma, Eskişehir İli Odunpazarı ilçesi sınırları içerisinde bulunan Botanik Park'taki bitkilerin ve parktaki özel düzenleme alanlarının belirlenmesi amacı ile yapılmıştır. Eskişehir Odunpazarı Belediyesi tarafından Orhangazi Mahallesi Regülatör Mevkiinde 43.000 m² lik park ve rekreasyon alanına, yapımı 2013 yılında tamamlanan Botanik Parkı, çevresi Porsuk Çayı ile çevrelenmiş bir ada içerisinde yer almaktadır. Botanik Parkın; Gül Bahçesi, Kaya Bahçesi, Prof. Dr. Hikmet Birand Şifalı Bitkiler Bahçesi, Meyve Bahçesi, Zen Bahçesi, Mevsimlik Çiçek ve Çokyıllık Bitkiler Bahçesi, Türk Bahçesi, Saklı Bahçe, Çim Amfi, Sarmaşık Tuneli, Bitki Labirenti ve Gözetleme Kulesi ve Süs Havuzu olmak üzere 13 farklı bölümden oluştuğu görülmektedir. Diğer taraftan park oldukça zengin bitki türlerini tanımak için de fırsat sunmaktadır. Botanik parkta toplamda 50 familya ait 108 cins ve 206 türde bitki kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: botanik park, çevre düzenleme, bitki çeşitliliği, Eskişehir, Türkiye

GİRİŞ

Bu çalışmada Eskişehir'deki Botanik Park'ın seçilme nedeni; park alanında bulunan bitki türlerinin daha önce bu bakımdan değerlendirilmiş olması ve parkın halk tarafından çok yoğun bir ilgi görmesidir. Eskişehir kent merkezinde bulunan park ve yeşil alanlarda, refüjlerde, konut bahçelerinde vb. alanlarda en çok tercih edilen bitki türlerinin Botanik Park'ta da bulunması bu parkın seçilmesinde ayrıca önemli olmuştur. Botanik Park'taki bitkisel tasarımın da burada kullanılan bitkilerin kullanım amacına göre incelemesi bakımından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Eskişehir bölgesinde de dış mekân bitkileri peyzaj uygulamaları oldukça yaygındır. Belediyeler, diğer kamu kurumları, özel kurumlar, site ve apartmanlar yaygın olarak peyzaj uygulamaları yapmaktadır. Eskişehir bölgesinde kullanılan bitkilerin botanik özellikleri, kullanım amaçları mikro ve makro alanlarda farklılık göstermektedir.

Eskişehir bölgesinde peyzaj uygulamalarda kullanılan bitkiler estetik, fonksiyonel ve başkaca amaçlarda kullanılmaktadır. Ne amaçla kullanılırsa kullanılsın sonuçta doğal da olsa mikro düzeyde bir ekosistem oluşmaktadır. Yaşayan bu ekosistemin sürdürülebilirliği de son derece önemlidir.

Bu çalışmanın ana amacı, Eskişehir yöresinde kullanılan bitki türlerini saptamak, üretimlerini gözlemlemek, uygulamalardan sonraki süreçlerini takip etmektir. Böylece makro ve mikro iklim, toprak durumuna uygun botanik özelliklere sahip bitki kullanımları arttırmak için veriler oluşturmaktır. Sürdürülebilir çevre anlayışıyla

bitkilerin üretimden kullanımına, kullanımlarından sürekliliğin sağlanmasına kadarki süreçlerde rasyonel uygulamaları ortaya çıkarmaktır.

Bölgede peyzaj bitkilerinin hangilerinin yaygın olarak kullanıldığını tespit etmek, doğru bitki uygulamasını ortaya çıkarmak. Hangi amaçlarda kullanıldığını saptamak, bitkilerin bölgeye uyum sağlayıp sağlamadıklarını gözlemlemek, yaygın olarak kullanımlarını bitkilerin üretimlerini gözlemlemek, kullanılan bitkilerin uygulanan alanlarda sürekliliğini gözlemlemek.

Çalışma Eskişehir Botanik Park'ta peyzaj elemanı olarak kullanılan bitkileri kapsamaktadır. Uygulamalarda doğru bitki kullanılması pek çok yönden kazanımlar sağlayacaktır.

Doğru bitki kullanımı, üretim, uygulama ve sonraki aşamalarda bakım maliyetleri düşüreceğinden maliyet yönünden avantaj sağlayacaktır. Bu bağlamda kullanılan bitki türlerini saptamak ve doğru bitki kullanımını belirlemek bu çalışmanın önemini ve değerini arttırmaktadır.

Bir diğer kazanım ise, bitkisel uygulanan alanlarda peyzaj alanının sürekliliğin ve sağlıklı devamlılığının sağlanmasıdır. Makro ve mikro ölçekte peyzaj uygulamaları süreklilik esasına dayanan, sürdürülebilir anlayışı ile gerçekleştirilmelidir. Böylelikle yaşayan bir ekosistem yaratma çabası çevreye uyumlu olması açısından önemlidir.

Küresel ısınma nedeniyle değişen iklim koşulları çok ciddi su kıtlığını da beraberinde getirmiştir. Su kıtlığı ile mücadele de yaşam kaynağı olan suyun rasyonel ve ekonomik kullanılması son derece önemlidir. Bu bağlamda çalışma ile ortaya çıkan sonuçlarda doğru bitki kullanımı; su kıtlığı ile mücadele de önemli bir yere sahiptir. Çünkü peyzaj uygulamaları en çok suya ihtiyaç duyulan kentsel bölgelerde gerçekleşmektedir [1, 2, 3].

Fig. 1. Botanik Park'ın girişinden bir görünüş

MATERYAL VE METOD

Bu çalışmada Eskişehir'in Odunpazarı ilçesindeki Botanik Parkında kullanılan bitkilerin ilgili literatürler kullanılarak bilimsel teşhisleri yapılmış, fotoğrafları çekilmiştir. 2020-2021 yılları arasında yapılan bu araştırmada Botanik Park'a ziyaret

yapılarak parktaki alt bölümlerin botanik özellikleri belirlenerek, parkta kullanılan bitkilerden çiçekli, meyveli dönemlerinde örnekler alınıp bitkilerin listesi oluşturulmuştur. Böylece parkın bitkisel kompozisyonu ve alt bölümleri belirlenmeye çalışılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Eskişehir Odunpazarı Belediyesi tarafından Orhangazi Mahallesi Regülatör Mevkisinde 43.000 m² lik park ve rekreasyon alanına yapımı 2013 yılında tamamlanan Botanik Parkı, çevresi Porsuk Çayı ile çevrelenmiş bir ada içerisinde yer almaktadır. Botanik Park, bitki ve ağaç türlerini tanımak için fırsat sunmaktadır. Botanik Park, Gül Bahçesi, Kaya Bahçesi, Prof. Dr. Hikmet Birand Şifalı Bitkiler Bahçesi, Meyve Bahçesi, Zen Bahçesi, Mevsimlik Çiçek ve Çokyıllık Bitkiler Bahçesi, Türk Bahçesi, Saklı Bahçe, Çim Amfi, Sarmaşık Tuneli, Bitki Labirenti ve Gözetleme Kulesi ve Süs Havuzu olmak üzere 13 farklı özel alt bölümden oluşmaktadır. Park alanında, ağırlıklı olarak Aceraceae, Cyperaceae, Adoxaceae, Aizoaceae, Altingiaceae, Anacardiaceae, Araliaceae, Asteraceae, Berberidaceae, Bignoniaceae, Buxaceae, Caprifoliaceae, Celastraceae, Cornaceae, Cupressaceae, Fabaceae, Lamiaceae, Malvaceae, Moraceae, Pinaceae, Platanaceae, Poaceae, Rosaceae, Taxaceae, Vitaceae familyalarına ait toplamda 50 familya, bu familyalara ait 108 cins ve 206 türde bitki kullanıldığı tespit edilmiştir.

Park İçerisindeki Özel Bölümler ve Kullanımları

Gül Bahçeleri

Figür 2'de sunulan gül bahçesinde çeşitli renklerde güller (*Rosa* sp.) kullanılarak düzenleme yapıldığı görülmektedir.

Fig. 2. Botanik Park'taki Gül bahçelerinden bir görünüş

Kaya Bahçeleri

Kaya üzerinde taş aralarında yetişebilen bitkilerin sergilendiği alanları kapsamaktadır. Farklı form ve yapıdaki kayalar ile bunlara renk doku açısından uyumlu bitkiler birlikte kullanılarak, doğal ve sade peyzaj uygulamalarıyla da estetik görünüm verilmiştir.

Fig. 3. Botanik Park'taki Kaya bahçeleri ve bitkisel düzenleme

Kaya bahçesinde kullanılan bitkiler; *Picea pungens* "Glauca Globosa", *Pinus mugo* "Mughus", *Festuca ovina* "Glauca", *Acer palmatum*, *Euonymus japonicus* "Aureo-Picta", *Juniperus horizontalis* "Blue Chip", *Yucca rostrata*, *J. x media* "Goldcoast", *J. sabina* "Tamariscifolia".

Alanda kullanılan kayalar farklı yörelerden getirilmiş olup, Meteor Kaya (Uşak), Gnays Sutun Taş (Manisa Demirci), Falez (Antalya), Paspala Kayası (Kırklareli), Serpantin Kayası (Adapazarı), Granit Kayası (Fırtına Deresi Rize) isimleriyle adlandırılmaktadır.

Prof. Dr. Hikmet Birand Şifalı Bitkiler Bahçesi

Figür 4'te yer alan alanda, *Salvia officinalis*, *S. rosmarinus*, *Lavandula angustifolia*, *Santolina chamaecyparissus*, *Thymus vulgaris*, *Echinacea purpurea*, *Petroselinum crispum*, *Dianthus caryophyllus*, gibi Eskişehir'de dış mekânda yaşayabilen tıbbi öneme sahip bitkiler kokuları nedeniyle tercih edildiği görülmüştür.

Fig. 4. Botanik Park'taki Prof. Dr. Hikmet Birand Şifalı Bitkiler Bahçesi'nden bir görünüş

Meyve Bahçesi

Cydonia oblonga, *Malus domestica*, *Prunus armeniaca*, *P. avium*, *P. cerasus*, *P. domestica*, *P. persica* gibi çeşitli türlerde meyve ağaçları yer almaktadır.

Fig. 5. Botanik Park'taki Meyve bahçesinden genel bir görünüş

Zen Bahçesi

Taşlaşmış ağaçlar ve teak ağacından at heykeli ile kaya, çakıl, kum belirli bir kompozisyon çerçevesinde oluşturulmuştur. Fosil ağaçların 20-25 milyon yılda taş haline gelmesiyle oluşan taşlaşmış ağaçlar, Tekirdağ Malkara ve Balıkesir kömür ocakların getirilmiş ve park içerisinde kullanıldığı görülmektedir.

Fig. 6. Botanik Park'taki Zen bahçesi; a) Taşlaşmış ağaçlar ve Teak Ağacından at heykelleri, b) *Photinia x fraseri* "Red Robin" bitkisinin perde şeklinde kullanımı

Mevsimlik Çiçek ve Çok Yıllık Bitkiler Bahçeleri

Park içerisinde çeşitli noktalarda mevsimlik ve çok yıllık bitkilerin dikildiği alanlar yer almaktadır. Mevsimlik çiçekler yazlık-kışlık şeklinde sezon sonunda yenilenmektedir.

Fig. 7. Botanik Park'taki Bitkisel düzenlemeler; a) Bitkisel düzenlemede kullanılan bitkiler; *Lavandula angustifolia*, *Buxus sempervirens*, *Cotoneaster horizontalis*, *Berberis thunbergii* "Atropurpurea", b) *Chrysanthemum* sp. Parteri

Türk Bahçesi

Geleneksel Türk bahçelerinde kullanılan avlu sistemi park içerisinde yer alan Türk bahçesinde de kullanıldığı gözlemlenmiştir. Figür 8'de sunulan Türk bahçesi içerisinde, *Platanus orientalis*, *Buxus sempervirens* bitkilerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca mevsimlik çiçeklerin dikilebileceği çiçek parterleri yer almaktadır. Bahçenin ortasında kaskatlı mermer havuz bulunmaktadır.

Fig. 8. *Botanik Park'taki Türk Bahçesi'nden bir görünüş*

Saklı Bahçe

İlk bakışta insanların fark edemeyeceği ama içine girdiklerinde muhteşem renk tablolarıyla karşılaşacakları saklı bahçe görsel bir güzellik sunmaktadır. Saklı bahçe dış sınırına, *Cupressus arizonica* "Glauca", *Thuja orientalis* "Smaragd" bitkileriyle perdeleme yapıldığı gözlenmiştir.

Fig. 9. *Botanik Park'taki Saklı Bahçe'den bir görünüş*

Çim Amfi

Çim yüzeyden oluşan, çocukların eğlenebileceği, kayabileceği ve yuvarlanabileceği serbestçe kullanabilecekleri alandır.

Fig. 10. Botanik Park'taki Çim Amfi'den bir görünüş

Sarmaşık Tüneli

Ahşap iskelet üzerine Eskişehir'de dış mekânda yetişebilen, *Rosa 'climbing'*, *Lonicera caprifolium*, *Hedera helix*, *Wisteria sinensis* gibi sarmaşıkların kullanılarak oluşturulan tünel ile ayrıca görsellik oluşturulmuştur.

Fig. 11. Botanik Park'taki Sarmaşık Tüneli'nden bir görünüş

Bitki Labirenti ve Gözetleme Kulesi

Ligustrum ovalifolium bitkisiyle oluşturulan bitki labirenti, orta gözetleme kulesiyle kuşbakışı izleme imkânı sağlanmıştır.

Hem çocukların hem de büyüklerin ilgisini çekecek olan bu bitki labirenti içerisinde tüm güzellikleriyle kuşbakışı izleme imkânı sağlar ve 2 grup halinde yarışmalar düzenlenerek kuleye en çabuk ulaşan ve başlangıç noktalarına ilk gelen grubun kazanacağı çıkmaz sokakların bulunduğu bir oyun alanıdır.

Fig. 12. Botanik Park'taki Bitki Labirenti ve Gözetleme Kulesi'nden bir bir görünüş

Süs Havuzu

Parkın içerisinde yer alan süs havuzu etrafında, *Berberis thunbergii* “Atropurpurea Nana”, *Cotinus coggygria*, *Carex testacea*, *Cedrus atlantica* “Glauca”, *Acer palmatum* “Atropurpureum”, *Buxus sempervirens*, *Picea pungens* “Glauca Globosa”, *Pinus mugo* “Mughus”, *Festuca ovina* “Glauca”, *Acer palmatum*, *Euonymus japonicus* “Aureo-Picta”, *Juniperus horizontalis* “Blue Chip” bitkilerinin kullanıldığı gözlenmiştir.

Fig. 13. Botanik Park'taki Süs havuzu etrafındaki bitkisel düzenlemeden bir görünüş

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin bir göstergesi olarak da kabul edilen kent içi peyzaj alanları, günümüzde sağlıklı yaşamın önemli öğelerinden biridir [4, 5, 6, 7, 8]. Eskişehir ili de bu yönde oldukça önemli ve zengin alanlara sahip şehirlerden biridir. Bu çalışmamızda incelediğimiz Botanik Park Eskişehir'in son yıllardaki gözde park uygulamalarından biridir. Odunpazarı Belediyesi tarafından yapılan bu park yaklaşık 42 dönümlük bir alanda 13 alt bölümden ve yaklaşık 200 bitki çeşidinden oluşmaktadır. Son yıllarda ülkemizdeki park tesis etmenin başarılı bir örneği olarak kabul edilen bu park,

özellikle Eskişehir halkının sıkça kullandığı ve tercih ettiği bir alan durumundadır. Ayrıca bu park önemli derece bitki çeşitliliğinin sergilendiği, doğanın, çevrenin korunduğu ve tanındığı bir alan olarak da kıymetlidir [8, 9, 10, 11, 12]. Bu çalışma ile kent yaşamı içerisinde yaşatılmaya çalışılan doğal yaşam alanları konusu başta olmak üzere ilgili alanlarda yapılacak olan çalışmalara katkı sunması hedeflenmiştir.

Teşekkür. Bu makale Gökhan OLGUN'un Yüksek Lisans tezinden hazırlanmıştır. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde tüm desteklerinden dolayı Eskişehir Odunpazarı Belediyesi ve yetkililerine bilime verdikleri destekten dolayı teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- [1] Acar, C. & Sarı, D. (2010): Kentsel yerleşim alanlarındaki bitkilerin peyzajda kullanım tercihleri açısından değerlendirilmesi: Trabzon Kenti örneği. *Ekoloji*, 19(74): 173-180.
- [2] Ayaşlıgil, Y. (1997): Eskişehir/Anadolu Botanik Bahçesi Örneğinde peyzaj ekolojisi ve vejetasyon araştırmasının peyzaj mimarlığı açısından önemi ve değerlendirilmesi. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 47(1): 71-88.
- [3] Bayramoğlu, E. (2016): Sürdürülebilir peyzaj düzenleme yaklaşımı: KTÜ Kanuni Kampüsü'nün xeriscape açısından değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 17(2): 119-127.
- [4] Çetin, N. & Mansuroğlu, S. (2018): Akdeniz koşullarında kurakçıl peyzaj düzenlemelerinde kullanılabilecek bitki türlerinin belirlenmesi: Antalya/Konyaaltı örneği. *Ege üniversitesi ziraat fakültesi dergisi*, 55(1): 11-18.
- [5] Ekici, B. & Sarıbaş, M. (2006): Bartın Kenti peyzaj düzenlemelerinde kullanılan bitki materyali üzerine bir araştırma. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8(9): 1-9.
- [6] Ertunç, Z. (2011): Antakya kent dokusunda kullanılan çok yıllık süs bitkilerinin peyzajda kullanımları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, 127 s.
- [7] Karaca, E. & Kuşvuran, A. (2012): Çankırı Kenti Peyzaj Düzenlemelerinde Kullanılan Bazı Bitkilerin Kurakçıl Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 5(2): 19-24.
- [8] Karakaya, N. & Cengiz, T. (2019): Yaşam kalitesinin arttırılmasında kent parklarının önemi: Eskişehir ili örneğinde incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 14(20): 1259-1283.
- [9] Kösa, S. & Güral S. M. (2019): Tıbbi ve aromatik bitkiler ve peyzajda kullanımları. *Peyzaj*, 1(1): 41-54.
- [10] Özhatay, E. C. (2009): Türkiye'nin peyzajda kullanılabilecek bazı doğal bitkileri. *T.C. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 98 s.
- [11] Timur, Ö. B. & Timur, U. P. (2012): Çankırı koşullarında yetiştirilebilecek bitkiler (ağaçlar ve çalılar). *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 5(2): 122-124.
- [12] Yılmaz, H. & Irmak, M. A. (2004): Erzurum kenti açık-yeşil alanlarında kullanılan bitki materyalinin değerlendirilmesi. *Ekoloji*, 13(52): 9-16.